

Твоя рідна мова цензурує твоє внутрішнє життя

Ти думаєш мовою. У цій мові є прогалини. І в цих прогалинах — зникають цілі емоційні переживання.

...

Є слово в португальській — *saudade* — яке більшість україномовних людей ніколи не вживали, але точно відчували.

Це гіркувата туга за чимось коханим, що пішло. Або за чимось, чого ніколи не було — але якось все одно сумуєш. Вона живе в грудях, важча за ностальгію, тихіша за горе. Приходить поки слухаєш стару пісню в порожній квартирі або стоїш у місті, яке ось-ось залишиш.

Ти це відчував. Просто не мав слова щоб це втримати.

І ось що дивно: без слова ти, мабуть, не розглядав це відчуття. Не сидів з ним, не описував друзів, не впізнавав коли воно приходило знову. Воно проходило крізь тебе і розчинялось — так, як розчиняється кожне відчуття коли немає імені щоб утримати його форму.

Тому ось про що я весь час думаю: що ще розчинилось у тобі — безіменне?

Наука про називання почуттів

Ліза Фельдман Барретт — нейронауковець з Університету Northeastern, яка роками вивчала як мозок насправді конструює емоції. У своїй книзі 2017 року «Як створюються емоції» вона спростувала багато того, що психологія вважала відомим.

Її ключове відкриття: люди які можуть точно розрізнити конкретні емоційні стани — хто знає різницю між тривожністю і занепокоєнням, між смутком і відчаєм — регулюють ці емоції ефективніше. Вони рідше переживають депресивні епізоди, приймають чіткіші рішення під стресом і — те що завжди дивує — рідше ходять до лікаря.

Останнє завжди дивує людей. Емоційний словниковий запас і фізичне здоров'я. Але дослідження Барретт пояснює чому це має сенс.

Правильне слово каже твоїй нервовій системі: я бачу що це таке. Ми впораємось.

Коли точно називаєш емоційний стан — щось змінюється в мозку. Префронтальна кора — регуляторний центр — активується. Мигдалеподібне тіло, яке запускає тривогу, вгамовується. Слово досягає нервової системи раніше ніж паніка.

«Сумний» і «зневірений» — це різні інструкції для твого мозку. Без імені емоція не має адреси. Вона проходить крізь тебе і не залишає нічого.

Експеримент який змінив наше розуміння сприйняття

У 2001 році психологи Такахіко Масуда та Річард Нісбетт показали одну і ту саму підводну фотографію двом групам — японським учасникам і американцям — і попросили описати що вони бачать.

Американці одразу перейшли до риби. Найбільшої, найпомітнішої.

Японські учасники спочатку описували фон — колір води, рослини, каміння, світло — вдвічі детальніше, і лише потім дісталися до риби.

Одне зображення. Дві абсолютно різні речі побачені.

Дослідники дійшли висновку: мова і культура не змінюють те як ми інтерпретуємо побачене. Вони змінюють те що ми взагалі бачимо. Японський акцент на контексті і взаємозв'язках, закодований у структурі мови, буквально навчив учасників помічати іншу фотографію.

Подумай що це означає для твого внутрішнього світу. Якщо у твоїй мові немає слова для того конкретного відчуття в неділю ввечері перед важким тижнем — той низький, передчутний тягар, десь між тривоگوю і змиреністю — твоїй увазі нема де приземлитись. Відчуття існує. Ти просто дивишся повз нього — так само як американець дивиться повз каміння на дні акваріума.

Коли мова видаляє цілий вимір думки

Піраха — корінний народ Амазонії. Лінгвіст Деніел Еверетт провів десятиліття вивчаючи їхню мову — і знайшов щось що досі непокоїть

дослідників.

У піраха немає точних числівників. Терміни що приблизно перекладаються як «мало» і «багато» — ось і весь числовий словник. Немає слова для трьох. Немає слова для семи.

Коли Еверетт тестував їх на базових завданнях з підрахунку — вони виконували їх на рівні випадковості. Навичка орієнтуватися в густих джунглях, будувати притулки, відстежувати тварин з надзвичайною точністю — все це було збережено. Але мовного каркасу для точного числа просто не існувало в їхніх умах, тому і думка яка його потребує — теж.

Думка потребує слова так само як рука потребує рукавички. Без неї можна тягнутися — але нічого не схопити.

Якщо твоя мова дає тобі «сумний», «щасливий», «злий» і «наляканий» — ці чотири слова стають твоєю повною палітрою. Кожне переживання фарбується одним із цих кольорів, підходить воно чи ні. Сірі й зелені й пурпурні відтінки справжнього прожитого досвіду згортаються до найближчого доступного варіанту — і щось губиться кожного разу.

Красти слова з інших мов — один із найрозумніших вчинків

А це означає що справедливе і протилежне. Кожне слово яке ти додаєш розширює те що ти здатен помічати. І не потрібно бути вільно знаючим мову щоб отримати користь — достатньо вивчити одне нове слово, навіть у мові якою ледь говориш, щоб отримати доступ до того повз що ти проходив щодня.

Візьми японське поняття ма — значуща пауза між речами. Щойно маєш це слово — починаєш помічати паузи. У музиці, у розмові, у стосунках. Вони стають самостійними об'єктами, вартими уваги, а не просто відсутністю звуку.

Або німецький Weltschmerz — світовий біль, ниючий смуток від розриву між тим яким світ є і яким повинен бути. Зі словом це відчуття має форму. Без нього — просто розмита важкість яку не можеш пояснити і не знаєш

що з нею робити.

Датський hygge робить дещо інше. Він дає тобі мету — певний затишний, колективний теплий настрій який можна навмисно створювати, а не щось до чого іноді випадково потрапляєш і не можеш відтворити.

Слово з іншої мови — це не переклад. Це ключ — а деякі кімнати в тобі замкнені все твоє життя.

Вивчи слово — і відчуття нарешті матиме куди приземлитись. Достатньо довго щоб на нього подивитись. Достатньо довго щоб передати комусь іншому.

Слова яких чекає твій мозок

Шість неперекладних слів — і що вони відкривають:

Saudade

(Португальська)

Меланхолійна туга за чимось коханим що минуло, або чого, можливо, ніколи не існувало.

Відкриває: здатність оплакувати уявне, сумувати за можливістю, а не лише за втратою.

Mamihlapinatapai

(Яган)

Мовчазний погляд між двома людьми які обидва хочуть одного і того самого, але жоден не скаже про це першим.

Відкриває: мужність назвати те що погляд вже зізнався.

Weltschmerz

(Німецька)

Біль який відчуваєш коли світ яким він є не відповідає світу яким він має бути.

Відкриває: дозвіл сумувати через системи і структури, а не лише через особисті рани.

Ма

(Японська)

Значуща пауза або негативний простір між речами.

Відкриває: увага до того чого немає — тиша в музиці, пауза в розмові, порожнеча у стосунках.

Тоска

(Російська)

Туга ні за чим конкретним. Духовний неспокій, тривога без об'єкта.

Відкриває: визнання що деякий смуток — ні про що конкретне. І це дозволено.

Mono no aware

(Японська)

Гіркувате усвідомлення швидкоплинності — зворушлива краса речей саме тому що вони не тривають.

Відкриває: здатність любити щось повністю, знаючи що це скінчиться.

• • •

Спочатку приходять слова. Потім — внутрішнє життя.

Просто зараз щось відбувається всередині тебе — і цьому немає назви у твоїй мові. Воно прийшло тихо, залишилось на якийсь час і розчиниться не дослідженим — як і все безіменне.

Якщо не даси йому слово.

Почни з одного. Подивись що буде.